

บทที่ 2

แนวความคิดและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้จะได้กล่าวถึงแนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในแง่ของนิยามความหมาย รูปแบบต่าง ๆ ของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ปัจจัยอันมีผลกระทบต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ขั้นตอนการมีส่วนร่วมทางการเมือง และประโยชน์ของการมีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อเป็นพื้นฐานแนวทางการวิเคราะห์ในบทต่อไป

นิยามความหมาย

แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง (political participation) แม้จะได้มีการนำมาใช้กันอย่างกว้างขวางทั้งในแวดวงวิชาการและวงการอื่น ๆ มา นานพอสมควร รวมทั้งได้รับการยอมรับว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาทางการเมือง หรือเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นสมัยใหม่ทางการเมือง¹ แต่ก็ยังไม่เป็นที่ตกลงกันแน่ชัดที่เกี่ยวกับความหมาย หรือ คำอธิบายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองนี้

การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นความหมายที่กว้างมาก เนื่องจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ครอบคลุมถึงกิจกรรมทุกชนิด ที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างพลเมือง

¹ Samuel P. Huntington and Joan M. Nelson, No Easy Choice : Political Participation in Developing Countries

(Cambridge : Harvard University Press, 1976). pp.161-163.

² Geoffrey K. Roberts, A Dictionary of Political Analysis (London : Great Britain, 1971), p.145.

กับสถาบันทางการเมืองในรัฐ² ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลายความหมาย ตั้งแต่กิจกรรมที่ทำโดยสมัครใจของแต่ละบุคคลในทางการเมือง รวมตลอดจนถึงการลงคะแนนเสียง การเป็นสมาชิก และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มทางการเมือง เช่น พรรคการเมือง กลุ่มอิทธิพล กลุ่มผลประโยชน์ สถาบันทางการเมือง การอภิปรายทางการเมือง การร่วมชุมนุมเพื่อรับฟังเหตุการณ์ความเป็นไปทางการเมือง การรณรงค์ทางการเมือง หรือการเป็นสมาชิกทางการเมืองโดยจำแนกความหมายเป็น 10 ความหมายดังนี้³

1. การสนับสนุน หรือ เรียกร้องต่อคณะผู้ปกครองประเทศ
2. ความพยายามที่สำเร็จผล ในการใช้อิทธิพล ต่อการปฏิบัติการของรัฐบาล หรือในการเลือกผู้นำในวงการราชการ
3. การกระทำที่ถูกต้องตามกฎหมาย และได้รับการรับรองว่าชอบธรรม เช่น กิจกรรมการออกเสียงเลือกตั้ง การยื่นข้อเรียกร้อง การประท้วง การลอบบี้ เป็นต้น
4. การใช้สิทธิเลือกตัวแทนให้ใช้อำนาจแทนตน (representation)
5. ความเบื่อหน่ายที่จะเข้าไปเกี่ยวข้อง เนื่องจากรู้สึกว่าการเข้าไปเกี่ยวข้องไม่ทำให้เกิดอะไรขึ้นมา หรือการถูกกีดกัน ไม่ให้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมแม้เข้ายุ่งเกี่ยวก็ไม่ทำให้เกิดผล มองไม่เห็นประโยชน์ของกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งแตกต่างจากความเฉื่อยชาเมินเฉยทางการเมือง (apathy) กล่าวคือ การขาดความสนใจโดยสิ้นเชิง และไม่กระทำการใด ๆ ทางการเมืองเลย
6. ผู้มีส่วนร่วมทางการเมือง (participant) หมายถึงผู้ที่กระตือรือร้นที่จะเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง เป็นสมาชิกพรรคการเมือง เช่น การเข้าร่วมประชุมทางการเมือง เป็นสมาชิกพรรคการเมือง และสนใจกับปัญหาสาธารณะ ฯลฯ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในความหมายนี้อาจรวมถึงกิจกรรมที่ไม่ชัดเจนเท่าการลงคะแนนเสียง

³ Myron Weiner "Political Partictipation : Crisis of The Political Process." in Crisis and Sequence in Political Development. edited by Leonard Binder and Others. (Princeton : Princeton University Press" 1972).pp.164-166.

บางครั้งแม้จะไม่ไปลงคะแนนเสียง แต่มีการติดตามข่าวสารการเมือง ถกเถียงแสดงความคิดเห็นต่อปัญหาทางการเมือง ก็ถือว่ามีส่วนร่วมทางการเมือง

7. การกระทำที่ต่อเนื่องอย่างคงเส้นคงวา ซึ่งอาจเป็นการจัดการอย่างเป็นสถาบัน หรือกระทำในลักษณะที่ปะทุขึ้นทันทีทันใด เช่น ก่อการจลาจล

8. การกระทำที่มุ่งต่อการเลือกผู้นำทางการเมือง มุ่งที่จะมีอิทธิพลต่อนโยบายสาธารณะ หรือเป็นความหมายที่จะมีอิทธิพลต่อการกระทำต่าง ๆ ของหน่วยงานราชการ

9. การกระทำที่เป็นกิจกรรมอันมีผลกระทบต่อการเมืองระดับชาติเท่านั้น

10. การกระทำที่เป็นความสมัครใจ (Myron Weiner)⁴ ได้ให้นิยามการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้อย่างชัดเจนว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำโดยสมัครใจใด ๆ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นผลสำเร็จหรือล้มเหลว มีการจัดองค์การหรือไม่ เกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่อง และใช้วิธีที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม โดยมุ่งที่จะไปมีอิทธิพลต่อนโยบายสาธารณะ การบริหารนโยบายสาธารณะ และการเลือกผู้นำทางการเมืองของรัฐบาล ทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับชาติ ซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะต้องมีองค์ประกอบ 3 ประการคือ มีการกระทำ (action) ต้องเป็นไปโดยสมัครใจ (voluntary) และมีทางเลือก (choice)

เจมส์ เดวิด บาร์เบอร์ (James David Barber)⁵ ให้นิยามว่าการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึงกิจกรรมทั้งปวงของประชาชน ซึ่งต้องการมีอิทธิพล หรือสนับสนุนต่อรัฐบาลและการเมือง โดยมีอยู่ในทุกระดับของสังคม คือ ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เนื่องจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ได้จำกัดวงอยู่ในเฉพาะวงการรัฐบาลระดับชาติเท่านั้น แต่ในระดับท้องถิ่นก็ยังคงต้องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนด้วย และการกระทำนั้น อาจเป็นการกระทำที่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ใช้กำลังหรือไม่ใช้กำลัง สำเร็จหรือไม่สำเร็จ

⁴ Ibid, p.165.

⁵ James David Barber, Citizen Politics (Chicago : Marham Publishing Company, 1972), p.1.

เฮอริ์เบิร์ต แมคคอสกี^๕ ให้ความเห็นของการมีส่วนร่วมทางการเมืองดังนี้ " การกระทำโดยความสมัครใจของสมาชิกในสังคม เพื่อมีส่วนร่วมในการคัดเลือกผู้ปกครองและ การกำหนดนโยบายสาธารณะ ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม กิจกรรมเหล่านี้ได้แก่ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การสนใจติดตามข่าวสารทางการเมือง การอภิปรายพูดคุยในประเด็นทางการเมือง การร่วมประชุมทางการเมือง การให้ความสนับสนุนผู้สมัครหรือพรรคการเมืองในด้านการเงิน การติดต่อกับผู้แทนราษฎรนอกจากนี้ยังรวมถึง การสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการช่วยเขียนสุนทรพจน์ในการหาเสียง ช่วยในการรณรงค์หาเสียง และ สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง^๖

เลสเตอร์ มิลแบรท และ เอ็ม แอล โกลล์ อธิบายว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำของบุคคลเพื่อพยายามมีอิทธิพลหรือสนับสนุนต่อรัฐบาลและระบบการเมือง จากความหมายนี้ มิลแบรทจึงเห็นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองกินความรวมถึงบทบาทของประชาชนในการกระทำใด ๆ เพื่อมีอิทธิพลต่อผลที่ออกมาทางการเมือง^๗

ส่วน นอร์แมน ไนย์ และ ซิดนีย์ เวอร์บา เน้นว่า การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจะต้องเป็นเรื่องกิจกรรมของพลเมืองเฉพาะบุคคล รวมทั้งผู้ที่ไม่กระตือรือร้นต่อกฎเกณฑ์แต่ร่วมทางด้านการเมืองโดยอาชีพ รวมทั้งเจ้าหน้าที่รัฐบาล เจ้าหน้าที่พรรคการเมือง และ นักหาเสียงอาชีพ เป็นกิจกรรมซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่ออิทธิพลต่อรัฐบาลทั้งในด้านการเลือกเจ้าหน้าที่รัฐบาล หรือ การเลือกการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐบาล และเป็นการเข้ามีส่วนร่วม

^๕ Herbert McClosky, "Political Participation," International Encyclopedia of the Social Sciences Volume 12 (1968), pp.252-253.

^๗ Lester W. Milbrath and N.L.Goel, Political Participation : How and Why People Get Involved in Politics (Chicago : Rand McNally, 1977), p.2.

ต่อการปกครองโดยกระทำกิจกรรม^๘

สำหรับ ฮันติงตัน และ โดมิงเกซ ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง "กิจกรรม หรือ การกระทำของประชาชน ที่ต้องการมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล โดยที่การกระทำหรือความพยายามนั้นเป็นไปได้ทั้งถูกต้องและไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ใช้กำลังหรือไม่ใช้กำลัง สำเร็จหรือล้มเหลว ทั้งที่สมัครใจและไม่สมัครใจ รวมถึง การเลือกตั้ง การร่วมในการรณรงค์หาเสียง การรวมตัวเพื่อโน้มน้าวหรือกดดันรัฐบาล การประท้วง และการใช้กำลังรุนแรง"^๙

ในผลงานอีกชิ้นหนึ่งของ ฮันติงตัน ซึ่งเสนอร่วมกับ โจน เอ็ม เนลสัน เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในประเทศกำลังพัฒนา ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่น่าสนใจไว้ดังนี้

"การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นกิจกรรมของประชาชนแต่ละคนที่มีความมุ่งหมายเพื่อจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล^{๑๐} โดยฮันติงตันได้พิจารณาถึงแง่มุมที่สำคัญของนิยามนี้ในการกำหนดขอบเขตความหมายว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นหมายถึง เฉพาะการกระทำ ไม่รวมถึงทัศนคติ เป็นการกระทำของผู้มีส่วนร่วมที่เป็นพลเมืองธรรมดา ไม่ใช่ชนกการเมืองอาชีพ (political professional) เช่น ผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง เจ้าหน้าที่ของพรรคการเมือง กิจกรรมทางการเมืองของผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นประชาชนธรรมดา นั้น จะมีลักษณะเป็นช่วง ๆ ไม่ต่อเนื่อง (intermittent) เป็น

^๘ Norman H. Nie and Sidney Verba, "Political Participation" in Fred I Greenstein and N.W.Polsby (eds), The Handbook of Political Science, Volume 4 (Reading, Massachusetts : Addison Wesley, 1975), pp. 2-3.

^๙ Samuel P. Huntington and George I. Dominguez, "Political Development," in The Handbook of Political Science Volume 3, p.33.

^{๑๐} Huntington and Nelson, No Easy Choice, p. 4.

กิจกรรมที่ไม่เต็มเวลา (part-time) และเป็นบทบาทรองจากบทบาทอื่น ๆ นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองยังหมายความเฉพาะการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล ซึ่งเป็นผู้ที่มีความชอบธรรมในการตัดสินใจแบ่งสรรคุณค่าที่มีอยู่จำกัดในสังคม ไม่รวมถึงการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อกดดันหรือมีอิทธิพลต่อกลุ่มอื่น ๆ ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับรัฐบาล และไม่ว่ากิจกรรมหรือการกระทำนั้นจะสำเร็จผลหรือไม่ก็ถือเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง ลักษณะของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอาจเป็นไปได้ด้วยความสำนึกของตนเอง หรือถูกชักจูงระดมพลังให้เข้าร่วมก็ได้¹¹

ดังนั้น ก่อนที่จะได้ทำการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ต่อไป จึงได้กำหนดความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่จะกล่าวถึงในการวิจัยนี้ต่อไปว่า หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคลมีการกระทำที่มีอิทธิพลหรือมีผลกระทบต่อนโยบายหรือการตัดสินใจของรัฐบาล การกระทำนั้นอาจเป็นไปได้ทั้งการกระทำที่ผิดกฎหมายหรือถูกต้องตามกฎหมาย อาจใช้ความรุนแรงหรือไม่ใช้ความรุนแรง สำเร็จผลหรือไม่สำเร็จผลก็ตาม และจะเป็นการกระทำโดยความสำนึกของตนเองหรือถูกชักจูงระดมพลังก็ได้

รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ในแต่ละสังคมการเมือง ประชาชนบางคนเท่านั้นที่เข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งในจำนวนผู้เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองเหล่านั้นก็จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบที่ต่างกันและในระดับที่ต่างกัน ในปัจจุบันนี้ รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีอยู่มากมาย และอาจแตกต่างกันไปในแต่ละระบบการเมือง

จากการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในสหรัฐอเมริกาโดยวูดเวิร์ด และ โรเปอร์ ในปี ค.ศ. 1950 ได้จำแนกกิจกรรมทางการเมืองที่มีอิทธิพลต่อสมาชิกสภานิติบัญญัติ และเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลเป็นประเภทต่าง ๆ คือ การลงคะแนนเสียง การเป็นสมาชิกของกลุ่มอิทธิพลสูง การติดต่อกับสมาชิกสภานิติบัญญัติ การเข้าร่วมกิจกรรม

¹¹ Ibid., p.4-7.

ของพรรคการเมือง และการสนทนากองการเมืองเป็นกิจวัตร¹²

การจำแนกรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เห็นได้ชัดและเป็นประโยชน์ในการศึกษาวิเคราะห์มาก ได้แก่ รูปแบบที่จำแนกโดย ซิดนีย์ เวอร์บา และคณะ¹³, นอร์แมน ไนย์¹⁴, ซูซาน เวลช์¹⁵, เลสเตอร์ มิลแบรธ¹⁶ และ แซมมวล ฮันติงตัน¹⁷ ซึ่งในที่นี้จะพิจารณาร่วมกันไป เนื่องจากเนื้อหาสาระสำคัญคล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่ ดังนี้

1. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง สำหรับในประเทศไทยที่ใช้ระบบประชาธิปไตย โดยมีตัวแทนทำงานได้อย่างเต็มที่แล้ว การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกิจกรรมของพลเมืองที่สามารถมีได้อย่างสม่ำเสมอ และมีอิทธิพลเหนือผู้นำโดยทำให้ผู้นำจำเป็นต้องปรับนโยบายของตนเพื่อให้ได้คะแนนเสียงสนับสนุนเสมอในทางการเมืองการวิจัยเชิงวิชาการแล้ว ถือกันว่า การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เป็นรูปแบบการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองที่ชัดเจนที่สุด และ

¹² อ้างใน John P. Robinson, Jerrold G. Rusk and Kendra B. Head, Measures of Political Attitudes (Ann Harbor, Michigan : Institute for Social Research, 1968), pp. 423-424.

¹³ Sidney Verba and Norman H. Nie, Modes of Democratic Participation : A Cross National Comparison (Beverly Hills : Sage Publication, 1971), pp. 41-43, 57-59.

¹⁴ Nie and Verba, "Political Participation," pp. 9-12.

¹⁵ Susan Welch, "Dimensions of Political Participation in a Canadian Sample," Canadian Journal Political Science 8 (December, 1975), pp. 553-556.

¹⁶ Milbrath, Political Participation, pp. 9-14.

¹⁷ Huntington and Nelson, No Easy Choice, pp. 5-8.

สามารถวัดค่าของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองที่ให้ความเที่ยงมากที่สุด¹⁸

ซิดนีย์ เวอร์บา และคณะ เห็นว่าการลงคะแนนเสียงเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สามารถแยกจากกิจกรรมเกี่ยวกับพรรคการเมืองและการรณรงค์หาเสียงได้ แต่อาจจัดอยู่ในประเภทที่ใกล้เคียงกับกิจกรรมแบบรักชาติหรือแสดงความจงรักภักดีต่อระบบการเมือง เช่น การเสียภาษี การเคารพกฎหมาย ผู้ที่ลงคะแนนเสียงมักจะเป็นผู้ที่มีความสำนึกในหน้าที่ของพลเมือง มีความสำนึกเกี่ยวกับบรรทัดฐานของสังคม และ การเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน การลงคะแนนเสียงไม่อาศัยการสื่อสารและแรงจูงใจมากเหมือนการเข้ามีส่วนร่วมในรูปแบบอื่น ๆ บุคคลที่ไปลงคะแนนเสียงนั้น อาจไม่เห็นความสำคัญของการกระทำของตนต่อผลทางการเมืองก็ได้ บุคคลเหล่านี้อาจไม่ได้เข้าเกี่ยวข้องกับการเมืองในรูปลักษณะอื่นใดเลย และในทางกลับกัน ผู้ที่เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกระตือรือร้นในรูปแบบอื่น ๆ ก็อาจไม่ไปลงคะแนนเสียงก็ได้

ในการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง มักให้นิยามเชิงปฏิบัติการแก่แนวความคิดนี้โดยพิจารณาจาก จำนวนผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง (voting turnout) "แต่วงการรัฐศาสตร์ยังพบความเกี่ยวข้องกันของตัวเลขนี้กับพฤติกรรมทางการเมืองในแง่ต่าง ๆ น้อยมาก โดยเฉพาะหากจะพิจารณาเปรียบเทียบกับกิจกรรมตลอดชีวิตของบุคคลแล้ว การพิจารณาจากการไปออกเสียงเลือกตั้งแต่เพียงอย่างเดียวจะเป็นเรื่องเบ็ดเตล็ด เพราะใช้เวลาเพียงเล็กน้อย ขณะที่รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบอื่น ๆ เป็นต้นว่า การติดตามข่าวสารการเมืองจากวิทยุ หนังสือพิมพ์ และ โทรทัศน์ หรือการช่วยในการหาเสียงเลือกตั้ง การร้องเรียน ผลประโยชน์จากผู้ปกครอง ฯลฯ นั้น ใช้ช่วงเวลายาวนานหรือถือว่าการไปลงคะแนนเสียงมาก แต่เมื่อพิจารณาอย่างรวม ๆ แล้ว การตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสามารถกำหนดความเป็นไปของรัฐบาล หรือ การปกครองได้ทันทีทันใด คือ บอกได้ว่าใครอยู่ใครไปโดยทันที การไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งจึงมีความสำคัญมาก"¹⁹

¹⁸ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, "กรอบการมองพฤติกรรมการเมือง", วารสารสังคมศาสตร์ 17 (มกราคม - มีนาคม 2523), หน้า 80.

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 81.

2. กิจกรรมเกี่ยวกับพรรคการเมืองและการรณรงค์หาเสียง (party and campaign activities) ซิดนีย์ เวอร์บา และ นอร์แมน ไนย์ อธิบายถึง กิจกรรมประเภทนี้ว่า หมายถึง การชักชวนให้ผู้อื่นไปลงคะแนนเสียงให้ผู้สมัครที่ตนสนับสนุน การทำงานให้พรรคการเมืองหรือผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้งอย่างกระตือรือร้น การเข้าร่วมการประชุมหรือการประชุมทางการเมือง การให้ความสนับสนุนด้านการเงินแก่พรรคการเมืองและผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง และการเป็นสมาชิกชมรมทางการเมือง²⁰

เลสเตอร์ มิลแบรธ ได้แยกแยะการมีส่วนร่วมทางการเมืองรูปแบบนี้เป็นการเข้าร่วมในกิจกรรมของพรรคการเมืองในระยะเวลาการเลือกตั้ง หรือ ระหว่างการเลือกตั้งแต่ละครั้ง เป็นการมีบทบาทอย่างกระตือรือร้นในการรณรงค์หาเสียงรวมถึงการให้ความสนับสนุนด้านการเงิน การชักชวนให้ประชาชนไปลงคะแนนเพื่อใช้สิทธิ์ในการลงคะแนนเสียง การเข้าร่วมและสนับสนุนพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่ง พยายามชักชวนให้ผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งลงคะแนนให้ผู้สมัครที่ตนสนับสนุนตลอดจนการสมัครเข้ารับการเลือกตั้ง²¹

เมื่อเปรียบเทียบกับ การลงคะแนนเสียงแล้ว นอร์แมน ไนย์ เห็นว่า การเข้าร่วมกับพรรคการเมืองและการรณรงค์หาเสียง เป็นกิจกรรมที่ยากและต้องการแรงจูงใจมากกว่า แต่ ฮันติงตัน และ เนลสัน ได้รวมเอารูปแบบของการมีส่วนร่วมทั้งสอง คือ การลงคะแนนเสียง และ การรณรงค์หาเสียง ไว้ด้วยกัน เรียกว่า กิจกรรมที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง (electoral activities)²² ซึ่งจะหมายถึง การกระทำใดที่มีจุดมุ่งหมายที่จะก่อให้เกิดผลต่อการเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็น การลงคะแนนเสียง การช่วยหาเสียงเลือกตั้ง การประกาศสนับสนุนผู้สมัครคนใดคนหนึ่ง ฯลฯ

²⁰ Sidney Verba and Norman H. Nie, Participation in America : Political Democracy and Social Equality (New York : Harper & Row, 1972), p. 31.

²¹ Milbrath, Political Participation, p. 10.

²² Huntington and Nelson, No Easy Choice, p. 12.

3. กิจกรรมของชุมชน (community activities) เป็นกิจกรรมขององค์การหรือกลุ่มที่เกี่ยวกับปัญหาการเมืองและสังคม มีการตั้งกลุ่มโดยให้ความสนใจศึกษาและทำงานเกี่ยวกับปัญหาเหล่านั้น บุคคลจะเข้าร่วมทำงานเป็นสมาชิกที่กระตือรือร้นในกลุ่มหรือองค์การเหล่านี้ ซึ่งเป็นองค์การที่ทำงานเกี่ยวกับปัญหาสาธารณะ แต่ไม่ใช่องค์การของรัฐบาล²³

ฮันติงตันก็กล่าวถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้ โดยเรียกว่ากิจกรรมเชิงองค์การ (organizational activities) ซึ่งหมายถึง การเข้าร่วมเป็นสมาชิก หรือเจ้าหน้าที่ของกลุ่มองค์กรที่มีเป้าหมายสำคัญและเด่นชัดในการเข้ามามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล ซึ่งอาจเป็นจุดมุ่งหมายที่เกี่ยวกับผลประโยชน์หรือปัญหาเฉพาะเรื่อง หรือ ผลประโยชน์และปัญหาทั่ว ๆ ไปก็ได้ การที่บุคคลเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือองค์การประเภทนี้ แม้บุคคลนั้นจะไม่ได้กระทำการเพื่อมีอิทธิพลต่อรัฐบาลด้วยตนเอง ก็ถือได้ว่า เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบหนึ่ง²⁴

4. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล (contacting official) หมายถึง การกระทำของบุคคลในลักษณะที่เป็นการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาหรือรักษาผลประโยชน์บางอย่างของตนหรือกลุ่มเล็ก ๆ ของตน ปัญหาที่เขาสนใจและนำไปติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลนั้น เป็นสิ่งที่มีผลกระทบโดยตรงต่อบุคคลนั้น เช่น ปัญหาที่เรียนของบุตร ปัญหาถนนซอยบ้าน ฯลฯ

ฮิดนีย์ เวอร์บา และคณะ เรียกการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนี้ว่า "การเข้ามีส่วนร่วมแบบคับแคบ" (parochial participation) หรือ "การติดต่อเฉพาะเรื่อง (particularized contacting)"²⁵ ซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้มีความสัมพันธ์กับรูปอื่นน้อยมาก

²³ Verba and Nie, Participation in America : Political Democracy and Social Equality, p. 35.

²⁴ Huntington and Nelson, No Easy Choice, p. 13.

²⁵ Verba, Nie and Kim, Participation in America : Political Democracy and Social Equality, pp. 26-44.

5. การชักจูง (lobbying) หมายถึง ความพยายามของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่จะติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลหรือผู้นำพรรคการเมืองที่ เพื่อเสนอความคิดเห็นในการตัดสินใจหรือปัญหาที่มีผลกระทบต่อประชาชน มักอยู่ในรูปของการกระทำเพื่อสนับสนุนหรือคัดค้านร่างกฎหมายหรือนโยบายอันใดอันหนึ่งโดยเฉพาะ

6. การมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะของการประท้วง (protestors) ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับที่ฮันติงตัน และ เนลสัน เรียกว่า การใช้ความรุนแรง (violence) ซึ่งหมายถึง ความพยายามที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลด้วยการก่อให้เกิดความเสียหายทางกายภาพ (physical damage) ต่อบุคคลและทรัพย์สิน²⁶ ส่วน เลสเตอร์ มิลแบรธ อธิบายว่า ลักษณะของการประท้วงนั้น คือ การเข้าร่วมชุมนุมในที่สาธารณะ การจลาจล การก่อความวุ่นวายในการให้ทางการเมืองแก้ไขสิ่งที่เขาเห็นว่าไม่ถูกต้อง อาจเป็นการประท้วงโดยเปิดเผยในรูปของการชุมนุม การเดินขบวน ตลอดจนการไม่ปฏิบัติตามคำสั่งกฎหมาย และนโยบายที่เห็นว่าไม่ถูกต้อง จะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างกันอยู่บ้างระหว่างรูปแบบที่ ฮันติงตัน และ เนลสัน เรียกว่า การใช้ความรุนแรง กับรูปแบบที่ มิลแบรธ เรียกว่า ลักษณะการประท้วง

7. การมีส่วนร่วมทางการเมืองในบทบาทของผู้สื่อข่าวสาร (communicators) หมายถึง การที่บุคคลจะติดตามข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ส่งจดหมายแสดงความสนับสนุนต่อผู้นำทางการเมืองในการดำเนินการที่เห็นว่าเหมาะสมถูกต้อง ส่งคำประท้วงต่อการดำเนินการที่เห็นว่าไม่ดี รวมถึงการเข้าพูดคุยถกเถียงปัญหาทางการเมือง การให้ข่าวสารทางการเมืองแก่เพื่อนบ้านแสดงความคิดเห็นของตนเองต่อเจ้าหน้าที่รัฐบาล เขียนจดหมายแสดงความคิดเห็นไปยังหนังสือพิมพ์และสื่อมวลชนต่าง ๆ

ลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้จะต้องมีการแลกเปลี่ยนด้านวาจาระหว่างบุคคล (verbal interchange) และผู้ที่จะมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ได้จะต้องมีพื้นฐานการศึกษาที่สูงพอสมควร มีการรับรู้ข่าวสารในระดับสูงและมีความสนใจทางการเมืองสูงด้วย

²⁶ Huntington and Nelson, No Easy Choice, p. 15.

ในการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองนี้ นอกจากจะพิจารณาจำแนกเป็นรูปแบบต่าง ๆ แล้ว นักรัฐศาสตร์ยังให้ความสนใจต่อระดับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยมักจะใช้รูปแบบที่แตกต่างกันของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา เช่น ฌรงค์ สินสวัสดิ์ จัดระดับต่าง ๆ ที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยจากมากไปหาน้อย ดังนี้

1. เข้าดำรงตำแหน่งทางการเมือง เช่น ประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ฯลฯ
2. สมัครเข้ารับการเลือกตั้งเพื่อดำรงตำแหน่งทางการเมือง
3. ช่วยในการโฆษณาหาเสียง เช่น แจกใบปลิว
4. การเข้าร่วมโดยทางอ้อม เช่น อ่านหนังสือพิมพ์ ดูโทรทัศน์เกี่ยวกับข่าวการเมือง ถกเถียงปัญหาทางการเมือง

นอกจากนั้นแล้วการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นยังมีขั้นตอนในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองดังนี้คือ

1. ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง
2. ไม่ไปลงคะแนนเสียง ไม่รู้ความเป็นไปทางการเมืองเลย²⁷

หรืออาจแบ่งเป็นระดับกว้าง ๆ แบบของ แคมป์เบล คือ

1. ระดับสูง ได้แก่ การลงคะแนนเสียงและเข้าร่วมในรูปแบบอื่น ๆ ด้วย
2. ระดับกลาง ได้แก่ ไปลงคะแนนเสียงเพียงอย่างเดียวเท่านั้น
3. ระดับต่ำ ได้แก่ ไม่ลงคะแนนเสียงและไม่มีกิจกรรมอื่น ๆ เลย²⁸

²⁷ ดูรายละเอียดใน ฌรงค์ สินสวัสดิ์, จิตวิทยาการเมือง (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2518)

²⁸ อ้างใน Robinson, Rusk and Head, Measures of Political Attitudes p. 433.

ขั้นตอนการมีส่วนร่วมทางการเมือง

Theodore Mills²⁰ ได้กล่าวถึงขั้นตอนของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเริ่มจากขั้นเตรียมการจนถึงการบรรลุวัตถุประสงค์ของการเข้าร่วม ตามลำดับดังนี้

1. การกำหนดเป้าหมาย (goal - making) หมายถึงการกำหนดลักษณะและรูปแบบในการมีส่วนร่วม ให้สอดคล้องกับระบอบการปกครอง เช่น การปกครองในระบอบประชาธิปไตย สังคมนิยม และเผด็จการ ซึ่งลักษณะในการกำหนดเป้าหมายต้องแตกต่างกันออกไป
2. การแสวงหาวิถีทาง (means) หนทางไปสู่เป้าหมายของการมีส่วนร่วมที่ดีที่สุดคือ การประหยักระยะทางสั้นและคุ้มค่า วิถีทางแสดงถึงทิศทาง (orientation) ซึ่งต้องมีข่าวสารการติดต่อที่ดี แล้วพิจารณาหาหนทางที่ดีที่สุด เพื่อกำหนดระดับของการมีส่วนร่วม (level of involument)
3. มีการกระทำ (action) ความสำเร็จของการเข้าร่วม อยู่ที่การกระทำ โดยการประเมินจากสถานการณ์
4. มีตัวเร่ง (catalyst) ตัวเร่งของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองที่ดีคือ การปะทะสังสรรค์ทางการเมือง (political interaction) การสื่อสารทางการเมืองที่ดีและการเข้าถึงเพื่อให้อยู่ในใกล้ศูนย์กลางอำนาจ สำหรับการเจรจาต่อรอง
5. มีการระดมพลัง (mobilization) คือ การเตรียมการในเชิงหาสมัครพรรคพวก และเครื่องมือ ช่องทาง สำหรับการเข้าร่วม
6. มีการเปลี่ยนแปลง (change) หมายถึง ผลของการกระทำที่เกิดจากการเข้าร่วม

²⁰ โปรดพิจารณารายละเอียดใน Theodore M. Mills, The Sociology of Small Groups (New York : The Free Press, 1967). pp. 37-48.

7. มีปรากฏการณ์ทางการเมือง (political phenomcon) ความสำเร็จหรือล้มเหลวในการเข้าร่วม ให้อุปปรากฏการณ์ทางการเมือง โดยพิจารณาความสำเร็จจากผลทางการเมือง (political output)

8. การถดถอย (regression) จะเกิดกรณีการเข้าร่วมทางการเมืองไม่บรรลุวัตถุประสงค์ ทำให้การเข้ามีส่วนร่วมขาดความชอบธรรม หลังการเข้าร่วมอาจสลายไปในชว่งนี้

9. การปะทะ (counteraction) ผลจากการถดถอย อาจก่อให้เกิดการปะทะจากกลุ่มอื่นที่เหนือกว่าได้

อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีวิธีการใดที่จะวัดขอบข่ายและความเข้มข้นในรูปแบบต่าง ๆ ของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง และเป็นลำดับชั้น เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งหมดได้ เนื่องจากในทางทฤษฎีนั้น การที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลพยายามที่จะทำให้เป้าหมายของพวกเขา ประสบผลสำเร็จ หรือบรรลุได้นั้น ถ้าพวกเขาเห็นว่าอาจจะกระทำได้โดยวิธีการที่ไม่เป็นการเมือง หรือเห็นว่าวิธีการที่ไม่เป็นการเมืองดังกล่าว น่าจะได้ผลดีกว่าวิธีการทางการเมืองแล้ว อาจมีการทุ่มเทให้กับวิธีการที่ไม่เป็นการเมือง แต่การมีส่วนร่วมทางการเมืองบางประการ จำเป็นต้องใช้วิธีการทางการเมืองเท่านั้นจึงจะบรรลุผลได้ เมื่อมีปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการเมืองขึ้น ซึ่งจำเป็นต้องเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยไม่อาจจะหลีกเลี่ยงได้

มีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 3 ตัว³⁰ คือ เศรษฐกิจ สังคม และ การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจาก 4 ประเทศ คือ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ อิตาลี และ เม็กซิโก พบว่าคนที่มีความฐานะทางสังคมดี จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าชนชั้นอื่น ๆ

³⁰ Lester W. Milbrath, Political Participation : How and Why Do People Get Involved in Politics., (Chicago : Rand McNally, 1966), pp. 110.

อาจอธิบายได้ว่า ผลจากการพัฒนาเศรษฐกิจ จะส่งเสริมการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยทำให้เกิดชนชั้นกลางและชนชั้นสูง ให้เป็นสมาชิกองค์กรใด ๆ สูงกว่าชนชั้นอื่น นอกจากนี้ อัลมอนด์ (Almond) กับ เวอร์บา (Verba)³¹ ศึกษาความสัมพันธ์ของการศึกษากับการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ ดังต่อไปนี้

1. บุคคลที่ยังมีการศึกษาดี ก็จะมีตระหนักในผลกระทบ ที่รัฐบาลมีต่อบุคคลแต่ละคน มากกว่าบุคคลที่ระดับการศึกษาน้อย
2. บุคคลที่ยังมีการศึกษาดี จะมีที่ท่าว่า จะอ้างว่า เขาติดตามข่าวการเมืองและให้ความสนใจต่อการรณรงค์หาเสียงมากกว่าบุคคลที่มีระดับการศึกษาน้อย
3. บุคคลที่ยังมีการศึกษาดี จะยังมีข่าวสารทางการเมืองมาก
4. บุคคลที่ยังมีการศึกษาดี จะมีความคิดเห็น ในเรื่องการเมือง กว้างขวางมาก ความสนใจต่อการเมืองจะมีเป้าหมาย หรือประเด็นที่กว้างกว่า
5. บุคคลที่ยังมีการศึกษาดี มีแนวโน้มจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการถกเถียงพูดคุยทางการเมืองกัน
6. บุคคลที่ยังมีการศึกษาดี ก็จะมีรู้สึกอิสระที่จะพูดคุยเรื่องการเมืองกับคนโดยทั่วไป ส่วนพวกที่มีการศึกษาน้อยมีแนวโน้มว่า จะอ้างมีคนจำนวนมากที่เขาไม่อยากจะพูดคุยการเมืองด้วย
7. บุคคลที่ยังมีการศึกษาดี จะมีแนวโน้มว่า จะมองตนเองมีความสามารถที่จะใช้อิทธิพลกับรัฐบาลได้

³¹ Gabriel Almond and Sidney Verba, The Civic Culture (N.J. : Princeton University Press, 1963), pp. 120.

เลสเตอร์ ดับเบิลยู มิลแบรธ (Lester W. Milbrath)³² ได้สรุปความ
เห็นไว้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการพัฒนาทางการเมือง
ในลักษณะที่ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นตัวชี้ถึงความทันสมัยทางการเมืองอันเป็นส่วน
หนึ่งของการพัฒนาทางการเมือง โดยได้สรุปปัจจัยต่าง ๆ อันนำไปสู่การเข้ามีส่วนร่วม
ทางการเมืองดังนี้

1. ยิ่งบุคคลได้รับสิ่งเร้าทางการเมืองมากเท่าไร เขายิ่งมีแนวโน้มเข้ามามี
ส่วนร่วมทางการเมือง และจะเข้ามีส่วนร่วมในลักษณะที่ "ลึก" มากขึ้นเท่านั้น
2. บุคคลที่เข้ามามีส่วนในการพูดคุยทางการเมืองอย่างไม่เป็นทางการ จะมีแนว
โน้มว่าจะไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง และเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบอื่น ๆ
มากกว่าพวกที่ไม่มี การพูดคุยทางการเมืองเลย
3. ชนชั้นกลางมักจะได้รับรับสิ่งเร้าทางการเมืองมากกว่าชนชั้นกรรมกร
4. บุคคลผู้มีการศึกษาสูง ซึ่งมีโอกาสติดต่อและเปลี่ยนข่าวสารความรู้กับผู้อยู่ในระ
ดับเดียวกันมากกว่า จะมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้มีการศึกษาต่ำ เพราะการศึกษา
ช่วยเพิ่มสิ่งเร้าเกี่ยวกับการเมือง
5. บุคคลที่พึงพอใจในพรรคการเมือง หรือผู้รับเลือกตั้งมักจะมีสิ่งเร้าทางการเมือง
เมืองมากกว่าผู้ไม่รู้จักรพรรคการเมือง หรือบุคคลผู้สมัครรับเลือกตั้ง

ในเรื่องลำดับขั้นการเข้าร่วมทางการเมือง ของมิลแบรธ³³ เขาเห็นว่า
การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นไปในลักษณะสะสม หมายความว่าเมื่อทำกิจกรรมในขั้นหนึ่ง
จะทำกิจกรรมในขั้นอื่นที่สูงไปด้วย ตัวเกณฑ์ที่ใช้จัดระบบคือ เริ่มจากการขาดความ
กระตือรือร้นในกิจกรรมทางการเมือง (inactive) ซึ่งเป็นระดับต่ำสุด จนถึงความ
กระตือรือร้นที่จะทำกิจกรรมการเมือง ในระดับสูงสุด (active) และในทัศนะของเรา

³² Lester W. Milbrath, Political Participation, pp. 133-136.

³³ Ibid., Chap. 1.

การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึงการเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมือง (political involument) โดยแบ่งย่อยเป็นลำดับขั้น (hirachy) ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับสูง

การบริหารพรรคการเมือง

เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง

ร่วมหาเงินทุนให้พรรคการเมือง

ร่วมประชุมกำหนดนโยบายพรรคการเมือง

เป็นกรรมการพรรคการเมือง

2. การมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับกลาง

ร่วมรณรงค์หาเสียงช่วยเหลือพรรคการเมือง

บริจาคและสนับสนุนเงินทุนให้พรรคและผู้สมัคร

ติดต่อกับระดับเจ้าหน้าที่ระดับสูงของพรรค

3. การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่ำ

ใส่ชุดติดเครื่องหมายพรรค

โหมน้ำวและชัตจูงผู้อื่นให้เลือกผู้สมัครของพรรค

สนทนาทางการเมือง

การใช้สิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้ง

การตอบสนองต่อเรื่องเกี่ยวกับการเมืองโดยทั่วไป

อย่างไรก็ตาม ขอบข่าย ความเข้มข้น และระดับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ก็ยังมีความสัมพันธ์กับความสลับซับซ้อนของสังคมอุตสาหกรรม ชุมชนเมืองและความมั่งคั่ง โดยสมาชิกของสังคมจะมีส่วนร่วมทางการเมืองมาก ดังนั้น "ไม่น่าแปลกใจอะไรเลยที่รู้ว่า ระดับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง จะแปรผันไปด้วยกันกับระดับของการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยเฉพาะระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะแปรผันตามระดับการศึกษา รายได้ ความสนใจทางการเมือง และประสิทธิภาพการทำงานของตำรวจชุมชนสัมพันธ์ และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมีประโยชน์ เพราะเป็นองค์ประกอบอันสำคัญยิ่งอันหนึ่งของระบบการเมืองการปกครองที่พัฒนาแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการปกครองระบบเสรีประชาธิปไตย ที่ถือว่าประชาชนทั้งปวงในสังคมมีอิสระที่จะร่วมในกระบวนการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายในการบริหาร และการปกครองประเทศ

โดยที่การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นสิ่งสำคัญที่เห็นได้ง่ายที่สุด คือ ประชาธิปไตยจะอยู่ไม่ได้ ถ้าประชาชนไม่ไปออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้ง ฉะนั้น ประชาชนในสังคมประชาธิปไตยส่วนใหญ่จึงเป็นพวกที่มีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างสม่ำเสมอ³⁴

การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ยอมรับว่าถูกต้อง ไม่ขัดต่ออกกฎหมายที่มองเห็นได้ง่ายที่สุดคือ การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง³⁵

การคาดคะเนการมีส่วนร่วมทางการเมือง อาจจะทำให้ได้ลักษณะหนึ่งคือ การศึกษาการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจการส่วนท้องถิ่น หรือในองค์การที่เกี่ยวข้องกับบุคคลนั้น บุคคลที่มีส่วนร่วม หรือบทบาทในกิจการส่วนท้องถิ่น หรือในองค์การต่าง ๆ มักจะมีส่วนร่วม หรือมีบทบาทในการเมืองระดับชาติมากกว่าบุคคลที่ไม่ค่อยมีส่วนร่วมเท่าไรนัก ในกิจการส่วนท้องถิ่นและอาจเชื่อมั่นในบทบาทของตนในการเมืองระดับชาติมากกว่าด้วย³⁶

จากการศึกษาเกี่ยวกับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้น จะพบว่า มีแนวโน้มอย่างหนึ่งที่ว่าผู้มีการศึกษาสูง จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมาก ทั้งนี้เพราะว่าประชาชนที่ได้รับการศึกษาสูง จะรู้ถึงคุณค่าของการเข้ามาติดต่อเข้าร่วมกับรัฐบาล

³⁴ สุจิต บุญบงการ, "นิสิตนักศึกษากับการพัฒนาการเมืองของไทย", หน้า 11-12.

³⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 14.

³⁶ Almond and Verba, The Civic Culture : Political Attitudes and Democracy in Five Nations, pp. 480-482.

มากกว่าคนที่ได้รับการศึกษาน้อย และจะเข้ามาในสิทธิในการเลือกตั้งมากกว่าด้วย เพราะประชาชนที่มีการศึกษาดีจะได้รับความรู้ทางการเมืองมากด้วย รู้ว่าตนจะเข้ามามีอิทธิพลต่อรัฐบาลอย่างไร ประชาชนที่มีการศึกษาดีจึงมีความต้องการเข้ามาเป็นสมาชิกขององค์การทางการเมืองเพื่อจะได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น และรักษาผลประโยชน์ของตน³⁷

การมีส่วนร่วมในทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพ

การมีส่วนร่วมในทางการเมืองที่จะกล่าวนี้ จะเน้นลงไปถึงการมีส่วนร่วมในทางการเมืองที่จะส่งผลในทางสร้างสรรค์ (creative) และคงไว้ (maintain) ซึ่งระบบที่สร้างประชาธิปไตยและความเป็นประชาธิปไตยในหมู่ประชาชนชาวไทย

การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะต้องมีอยู่ในทุกระดับของสังคมคือ ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เพราะเรื่องการเมืองนั้นไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในวงการรัฐบาล ระดับชาติเท่านั้น แต่เป็นเรื่องเกี่ยวพันถึงการใช้อำนาจตามกฎหมายในวงการปกครองที่มีการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะที่มี หรือจะมีผลกระทบต่อประชาชนในสังคมโดยทั่วไป³⁸ โดยจะมองถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองในกลุ่มทางการเมืองต่าง ๆ ซึ่งอาจจะเป็นกลุ่มอย่างเป็นทางการ (formal group) เช่น พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ เฉพาะบางอย่างบางชนิด และสมาคมทางการเมือง หรือกลุ่มที่ไม่เป็นทางการ (informal group) เช่น กลุ่มผู้เรียกร้องในเรื่องสาธารณะบางอย่างต่อเจ้าหน้าที่รัฐบาล หรือเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น

กลุ่มทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่เป็นทางการนี้สำคัญมากในการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย และในการดำรงไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตยที่มั่นคงและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพรรคการเมือง (political parties) และกลุ่ม

³⁷ เมธา สุตบรรทัด, ประชาธิปไตยและหน้าที่ของผู้แทนราษฎร, หน้า 178.

³⁸ Henry B. Mayo, An Introduction to Democratic Theory.

(New York : Oxford University Press, 1960), pp. 3-11.

ผลประโยชน์ที่มีวัตถุประสงค์แน่นอนเฉพาะอย่าง (specialised interest groups) เพราะกลุ่มการเมืองเหล่านี้จะเป็นเสมือนหนึ่งกลไกในการควบคุม และการบริหารกลไกในทางการเมืองในระดับต่าง ๆ ใ้ปฏิบัติหน้าที่ไปตามความต้องการของประชาชนโดยส่วนรวมอย่างมีหลักเกณฑ์ที่มีระเบียบแบบแผน และมีประสิทธิภาพ

แต่การที่กลุ่มทางการเมืองเช่นนี้จะทำหน้าที่ของตนให้ได้ดั่งนั้น ขึ้นอยู่กับบุคคลที่เข้ามารวมตัวเป็นสมาชิกของกลุ่มว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถ (competent) หรือไม่ คือมีความสามารถในการปฏิบัติภารกิจอย่างมีประสิทธิภาพ (effective) โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีความสามารถในทางการเมือง (political competence)

การที่จะทราบว่าบุคคล หรือกลุ่มบุคคลมีความสามารถในทางการเมืองแค่ไหน เราต้องพิจารณาถึง "อิทธิพลทางการเมือง" (political influence) ของคนนั้นหรือกลุ่มนั้นว่ามีอยู่อย่างไร ซึ่งอิทธิพลทางการเมืองในที่นี้หมายถึงความสามารถของบุคคลหรือกลุ่ม ในการที่จะทำให้เจ้าหน้าที่หรือพนักงานของรัฐ (ไม่ว่าจะเป็นในระดับท้องถิ่น หรือระดับชาติ และรวมถึงคณะรัฐมนตรี และสมาชิกรัฐสภา) ปฏิบัติหน้าที่ หรือตัดสินใจกระทำการในเรื่องต่าง ๆ ส่งผลที่ได้เป็นประโยชน์ต่อบุคคลหรือกลุ่มนั้น โดยทำให้พนักงานเหล่านั้นตระหนักว่า หากไม่กระทำการเช่นว่านี้ ตนเองก็อาจจะประสบความเสียหาย ต่อตำแหน่ง การงานหรือไม่ได้รับความนิยมน³⁰

ความสามารถในทางการเมืองของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลนั้น อาจเป็นความสามารถในการใช้อิทธิพลทางการเมือง ทำให้เกิดผลจริง ๆ ในขณะนั้นหรือหลังจากใช้อิทธิพลไปแล้ว หรือเป็นความสามารถที่ใช้ออกไปแล้ว แต่ผลยังไม่เกิด หรือเป็นเพียงแต่ "ความเชื่อ" ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ว่าตนจะ "สามารถ" ใช้อิทธิพลทางการเมืองของตนให้เกิดผลที่มุ่งหวัง ความสามารถในทางการเมืองที่เป็น "ความเชื่อในความสามารถ" นี้เรียกว่าเป็น

³⁰ Gabriel and Verba, The Civic Culture : Political Attitudes and Democracy in Five Nations, pp. 136-137. และโปรดดู วิสุทธิ โภธิแทน, "ความคิดเกี่ยวกับการให้ความรู้ในทางการเมืองเพื่อการมีส่วนร่วมในทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพในประเทศไทย", หน้า 40.

"ความสามารถที่คิดว่ามีอยู่" (subjective competence)⁴⁰ บุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่มีความสามารถในทางการเมืองนี้เรียกได้ว่าเป็นบุคคลที่มีประสิทธิภาพ หรือเป็นประชาชนผู้มีประสิทธิภาพในทางการเมือง (effectively competent citizens) ซึ่งเป็นผู้ที่มีความสำนึกในความสามารถทางการเมืองของตนเรียกว่าเป็นผู้มี sense of civic competence หรือมี sense of political efficacy

เมื่อบุคคลมีความเชื่อเช่นนั้น ก็จะพยายามแสดงออกถึงความเชื่อของตน โดยพยายามใช้อิทธิพลทางการเมืองเพื่อจุดประสงค์ที่มุ่งหวังในขณะเดียวกัน "ผู้ที่มีประสิทธิภาพในทางการเมือง" หรือ "ประชาชนผู้มีประสิทธิภาพ" ก็มีความมั่นใจในตัวเอง (self-confidence)⁴¹ ในการกระทำต่าง ๆ และเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองอย่างกระตือรือร้น และรู้ว่าควรทำอย่างไร ในกาลเทศะ เช่นไร และในทางกลับกัน ผู้ปกครองก็จะมีความตื่นตัวในการปกครอง เพื่อวัตถุประสงค์ของประชาชนโดยส่วนรวม และมีความระมัดระวังในการใช้อำนาจตามกฎหมาย และมีความรับผิดชอบต่อประชาชน⁴² ส่วนในด้านประชาชนเมื่อเห็นว่า "ความคิดเห็น" ของตนได้รับการสนองตอบจากเจ้าหน้าที่และรัฐบาล ประชาชนก็จะเกิดความพอใจ กับระบบที่เป็นอยู่ อันส่งเสริมถึงการมีความมั่นคง (stability) ของระบอบการปกครอง แต่ทั้งนี้ประชาชนจะต้องมี "โอกาส" ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองอย่างเต็มที่⁴³

โดยสรุปแล้ว ความเข้าใจทางการเมือง และความสนใจทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นต้นว่า บุคคลไม่สนใจในการหาเสียงเลือกตั้ง⁴⁴ ดังนั้น เราพอจะกล่าวได้ว่าถ้าบุคคลใดสนใจ และติดตามเรื่องราวทางการเมืองตลอดจน

⁴⁰ Ibid., p. 137.

⁴¹ Ibid.,

⁴² Ibid., pp. 139-159.

⁴³ Ibid., pp. 192-197.

⁴⁴ Robert A. Dahl, Modern Political Analysis.

(Englewood Cliffs : Prentice - Hall, 1963), p. 57.

กิจการและผลงานของรัฐบาล กล่าวได้ว่า เขามีความสนใจทางการเมือง และมีแนวโน้มที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง⁴⁵

สรุปท้ายบท

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมือง ตามความมุ่งหมายของนักรัฐศาสตร์หลายท่าน มีความหมายกว้างขวาง สามารถแบ่งออกได้หลายลักษณะ แต่มีจุดร่วมสำคัญประการหนึ่ง ซึ่งเป็นความหมายใกล้เคียงกัน คือการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การที่บุคคลสนใจทางการเมือง มีความเข้าใจทางการเมือง เชื่อว่าตนเองมีประสิทธิภาพทางการเมือง มีความศรัทธาในกระบวนการทางการเมือง มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง การปกครอง ในฐานะที่เป็นเจ้าของประเทศ โดยคิดว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นหน้าที่ของตน เพราะเป็นการแสดงออกถึงสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบของประชาชนโดยมิได้หมายถึงความเฉพาะการเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง หรือแต่เพียงเข้าสมัครเข้ารับการเลือกตั้งหรือสมัครเข้าช่วยเหลืองานของพรรคการเมืองเท่านั้น แต่หมายรวมถึงการเข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมืองในระดับต่าง ๆ ตามความสามารถ ความเหมาะสม และ โอกาส ตลอดจนจะทำทุกอย่างที่แสดงความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของตน รวมทั้งการบีบบังคับหรือชักชวนอย่างไม่เป็นทางการอีกด้วย โดยการเข้าติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีโอกาสวิเคราะห้และอภิปรายปัญหาทางการเมืองด้วยความเข้าใจ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจนโยบายทางการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งเป็นส่วนบุคคลและกลุ่มผลประโยชน์ รวมทั้งวิพากษ์วิจารณ์แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ไม่ว่าจะเป็นตัวแทนของรัฐบาลหรือเพื่อนฝูงอยู่ใกล้ชิด นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึงการดำเนินการอย่าง

⁴⁵ สุจิต บุญบงการ, "นิสิตนักศึกษากับการพัฒนาการเมืองไทย",

เป็นทางการ โดยการริเริ่มเสนอกฎหมาย การแสดงประชามติ และการเพิกถอนให้ออกจากตำแหน่ง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมีประโยชน์ เพราะเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในอันที่จะทำให้การปกครองในรูปแบบประชาธิปไตยประสบความสำเร็จ เพราะถ้ารัฐบาลเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง จะเป็นผลทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นและสามารถเลือกผู้แทนเป็นผู้ดำเนินการเมืองการปกครองแทนตนตลอดจนติดตามการดำเนินงานของผู้แทนทุกระยะ

การปฏิบัติงานของตำรวจชุมชนสัมพันธ์นั้น นอกจากการมุ่งแก้ไขปัญหาภาพพจน์ของตำรวจ การลดอาชญากรรมและการสร้างการมีส่วนร่วมให้ประชาชนสนับสนุนทางด้านการเมือง โดยเฉพาะการปราบปรามอาชญากรรมในชุมชน และเป้าหมายสุดท้ายคือ การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในระบบการเมือง เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย